

партнерство інтересів громади, підприємницьких кіл та ОМС для підвищення добробуту кожного члена громади і всіх загалом. Успішність та динаміка МЕР визначається широким спектром чинників і умов – від стану муніципальної інфраструктури до якості бізнес-середовища й інвестиційного клімату в регіоні. Проте нині в Україні остаточно не сформовано комплексне розуміння МЕР як системи взаємопов'язаних та взаємоузгоджених механізмів і заходів.

Список використаних джерел:

1. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку: теорія і практика. Вид. 2-ге. Львів: Літопис, 2002. 414 с.
2. Local Economic Development. Developing and Implementing Local Economic Development Strategies and Action Plans. World Bank. Washington, 2006. с. 91
3. Trousdale, William. Strategic Planning for Local Economic Development. The Manual. Vol. I: Concepts & Process. UNHabitat and Ecoplan International Inc., 2003.
4. Институциональные меры реализации стратегии регионального развития: обзор международного опыта. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/947/946/1223/259-277.pdf>.
5. Злобіна О.В. Закордонний досвід реалізації політики забезпечення місцевого економічного розвитку. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 9-1. С. 41-46.
6. Тарасова, Т. О., Черчата, А. О., Ставерська, Т. О. (2019). Обліково-аналітичне забезпечення ризик-менеджменту в умовах сталого розвитку підприємства. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»*, (2(20)), 142-153. [https://doi.org/10.31471/2409-0948-2019-2\(20\)-142-153](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2019-2(20)-142-153).

УДК:332.1

ПОЛІТИЧНА ТА ЕКОНОМІЧНА ЕКСКЛЮЗІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВЗАЄМОДІЇ

М. В. Максимчук

Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»

e-mail: regionmak@i.ua

Під політичною та економічною ексклюзією слід розуміти механізми, що відділяють критичну масу людей від головних політичних та економічних процесів, обмежують їхній доступ до важливих політичних інститутів, що

унеможлиблює вплив на прийняття політичних рішень щодо розподілу економічних ресурсів, важливих для підтримання належного рівня життя.

В історичній ретроспективі прояви ексклюзії регіонального розвитку існували практично всюди, обмежуючи рівний доступ до благ та сприяючи економічній та політичній диференціації громад та окремих громадян. Корені цього явища знаходяться у соціальній структурі суспільств і сформувалися вони одночасно зі становленням перших державних утворень. На сучасному етапі розвитку прояви політичної ексклюзії присутні практично у всіх країнах, проте, різниця полягає у критеріях за якими ті чи інші категорії населення стають виключеними з процесів, що впливають на прийняття політичних рішень в державі та її регіонах.

Основними ознаками політичної та економічної ексклюзії в регіонах України є [1]:

- домінування неформальних інститутів, або невідповідність системи формальних та неформальних інститутів, що забезпечують розвиток потребам часу та вимогам ЄС щодо формування інституційного забезпечення регіонального розвитку;

- нестійкість інституційної складової економічного розвитку через часті політичні зміни в структурі управління економікою регіонів держави;

- непрозора система тарифоутворення у житлово-комунальному секторі, яка спричиняє приховане субсидювання власників в енергетичному секторі за рахунок коштів бюджету;

- інституційна неспроможність значної кількості органів регіонального управління щодо реального впливу на процеси в сфері розвитку економіки регіонів держави;

- невідповідність кадрового складу органів регіонального управління та місцевого самоврядування до імплементації європейських інклюзивних цінностей та ефективних бюрократичних моделей менеджерської поведінки.

Моделі розподілу політичної влади, що притаманні українській політичній системі характеризуються віддаленістю політичної влади від населення та фактично патрімоніальні стосунки із громадянським суспільством, через що громадяни практично не можуть впливати за зміст і форму політичних рішень, а політичні інституції, які мали цьому сприяти, такі як громадські ради та громадські слухання мають переважно формальний характер. Виконавча влада на чолі з президентом в такій системі фактично виконує роль політичної квазіпартії, що знижує роль політичної конкуренції, яка, у свою чергу, прямо пов'язана з конкуренцією економічною [3, С.18-19.].

Реформування політико-адміністративної системи на засадах децентралізації значно розширює коло суб'єктів вироблення та ухвалення політичних рішень, адже відбувається посилення регіонального та місцевого рівнів політичного процесу, що уможлиблює ширше залучення громадян до ухвалення політичних рішень. Проте в цьому контексті існує загроза

формування окремих регіональних та місцевих «кластерів», які довільно трактуватимуть правила, що встановлюються центральною владою. У цьому випадку політична ексклюзія, яка існувала на центральному рівні відтворюватиметься на нижчих рівнях управління. Убезпечити цю ситуацію може те, що місцеві політики та чиновники знаходяться «ближче» до членів громад, і політична система може мати потужніший опір громадян щодо ухвалених рішень та способів їх імплементації. Проте характер взаємодії місцевих політиків з громадянами значною мірою залежить від того, ким сприймають людей представники місцевих органів влади: покупцями, клієнтами, споживачами чи громадянами [3, С.20]. Цей процес можна представити у вигляді взаємодії ексклюзивних впливів влади та інклюзивного впливу населення (рис. 1).

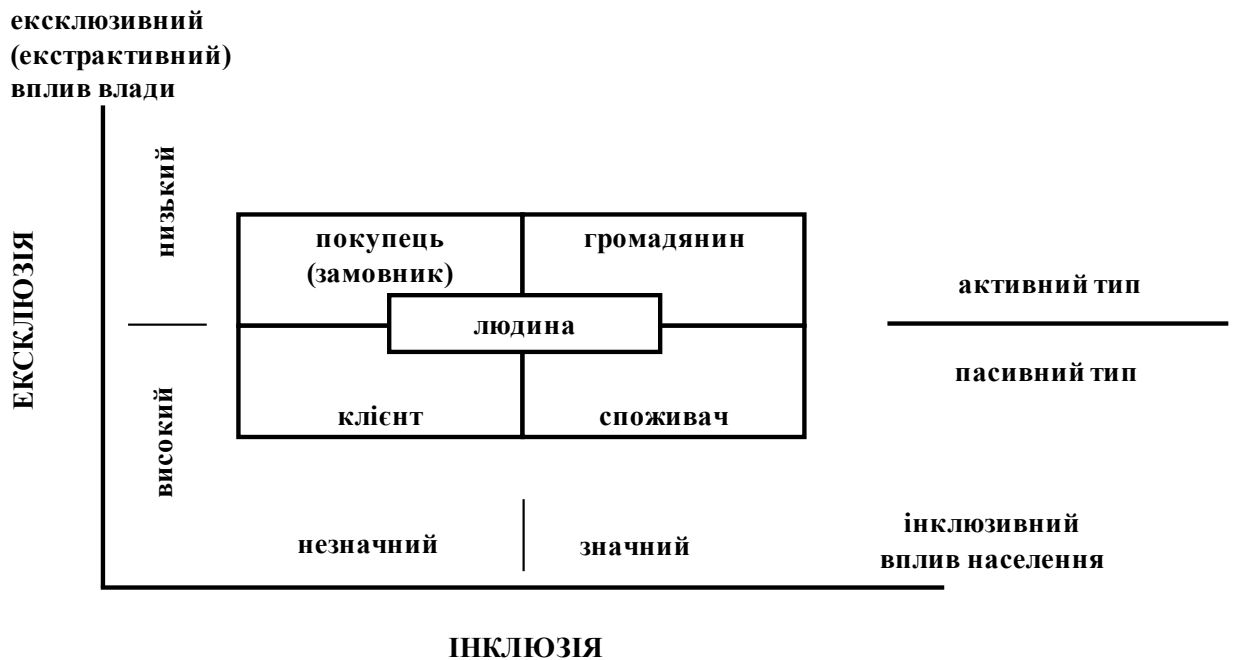

Рис. 1. Категорії сприйняття людей (громадян) представниками органів влади
Джерело: складено на основі [3].

Для успішного завершення процесів децентралізації влади та подолання наслідків політичної ексклюзії в Україні необхідно подолати існуючий «фундаменталізм свободи» монополій великого капіталу, неконтрольованість якого з боку громадянського суспільства призвела і до «приватизації держави». Така тенденція – посилення демократичних інститутів контролю над великим бізнесом з метою послаблення «ринкового фундаменталізму» – відповідає трендам розвитку і у глобальному вимірі. Важливого значення за таких умов набувають можливості контролю співробітництва корпорацій з державою з боку громадянських інститутів на суверенній території України.

Зарубіжний досвід успішної ринкової трансформації, зокрема у Польщі, свідчить про те, що важливого значення мають проблеми досягнення

суспільного консенсусу щодо підтримки реформ, які полягають у досягненні несуперечливого взаємозв'язку політичних та економічних дій у процесі трансформації. Це, у свою чергу, передбачає ефективну взаємодію таких суб'єктів як держава, особи, що приймають рішення, суб'єкти ринку та громадяни.

Натомість в Україні склалася ситуація, коли можна вести мову про моральну нелегітимність чинних законів, які інституціалізують збагачення тільки для окремих груп, що значно гальмує процес перетворень. З огляду на це існує потреба у реформуванні політичних інститутів з метою формування умов конструктивного співробітництва та масової зацікавленості в результатах реформ на противагу від прагнень монополюно зорганізованих угруповань великого бізнесу, які прагнуть контролювати політику держави. Це передбачає формування та імплементацію «моделі демократичного капіталізму», яка забезпечуватиме погодження інтересів політичних та економічних суб'єктів [2, С.12, 14, 22, 25, 27-28.].

Отже, рух в напрямку подолання політичної ексклюзії та становлення інклюзивних політичних інститутів в Україні вже розпочався, проте цей процес потребує вироблення загальної стратегії, формування якої значно ускладнюється перенесенням частини політичних процесів на регіональний та місцевий рівень.

Список використаних джерел:

1. Бобух І., Герасімова О. Інклюзивні та екстрактивні інститути: Україна на перехресті структурних змін // Економіст. 2019. №4. С.26-34.
2. Геєць В.М. Механізм взаємозв'язку економічних та політичних трансформацій у реконструктивному розвитку економіки України // Механізми реконструктивного економічного розвитку та соціальні критерії їх ефективності. Монографічний збірник. К.: 2017. С.11-28.
3. Дем'янчук О. Стратегія національного розвитку: інституційний вимір // Наукові записки НаУКМА. Сер.: «Політичні науки». 2015. Т. 173. С.17-21.
4. Павленко Н.В. Екстрактивні інститути в економічній системі України // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інституційний розвиток соціально-економічних систем: національна економіка у глобальному середовищі». Полтава: ПУЕТ, 2016. – С.34-37.